

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра соціології та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

ЧНУ ім. П. Могили

Котляр Ю. В.

« 31 » 08 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ»

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Розробник

Броннікова Л.В.

В.о. завідувача кафедри розробника

Лушагіна Т.В.

Завідувач кафедри спеціальності

Міронова І.С.

Гарант освітньої програми

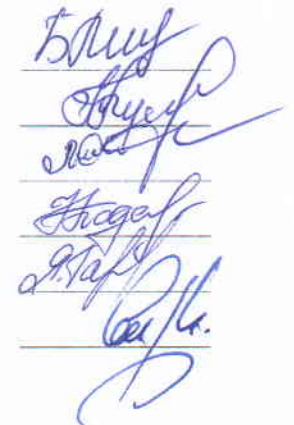
Підберезних І.Є.

В.о. директора НН ІПО

Зуб К.М.

Начальник НМВ

Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Філософія історії	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Спеціальність	032 Історія та археологія	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Історія та археологія	
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)	
Статус дисципліни	вибіркова	
Курс навчання	6	
Навчальний рік	2023-2024 н.р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	-	16, 17
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3,5 кредити /105 годин	
Структура курсу: лекції семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	-	8 годин
	-	8 годин
	-	89 годин
Відсоток аудиторного навантаження		15%
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Програма з курсу «Філософія історії» відповідає навчальному плану підготовки магістрів за напрямом 032 Історія та археологія.

Філософія історії – розділ філософії, що вивчає закономірності історичного процесу, проблеми єдності та розмаїття історії людства та інші.

Даний курс вивчається на 6 курсі і завершує теоретичну підготовку студентів в обраній галузі. Вивчаючи різні історичні дисципліни, студенти знайомились з багатьма питаннями історичного пізнання. У курсі «Філософія історії» в систематизованому викладі розглядаються різні підходи до аналізу цих питань, закономірності, терміни, а також принципи історичного пізнання та методи історичного дослідження.

Мета викладання навчального курсу полягає в ознайомленні студентів з розмаїттям філософських поглядів на сутність історії та специфіку історіографії, аналізі основних всесвітньо-історичних схем та питань історичної епістемології, порівнянні модерних та постмодерних підходів до філософського осмислення історії.

Навчальний курс передбачає рішення наступних завдань:

- дати визначення науковій дисципліні «Філософія історії» та охарактеризувати її об'єкт і предмет;

- сформуванню у студентів уявлення про спекулятивну, епістемологічну та нарративну філософію історії,

- навчити оперувати поняттями «історичний процес», «історія як текст», «історизм» та ін.

У результаті вивчення курсу студент повинен:

знати:

- історію виникнення філософії історії;
- базові уявлення стосовно історії;
- класичні, неklasичні та постнеklasичні моделі та концепції історичного процесу;
- проблемне поле, методологічний апарат, теорії та концепції сучасної філософії історії.

вміти:

- порівнювати між собою різні філософсько-історичні конструкти,
- відрізнити модерні та постмодерні точки зору на історію,
- орієнтуватися у багатовекторному проблемному полі філософії історії.
- оперувати філософськими категоріями, поняттями, термінами;
- мати навички інтерпретації взаємозв'язку провідних концепцій філософії історії з історичним, культурним та теоретичним контекстом їх виникнення;
- працювати з філософською літературою (навчальною, науковою, а також з оригінальними текстами мислителів різних епох).

Розроблена програма відповідає освітній програмі та орієнтована на формування компетентностей:

Загальні компетентності спеціальності (ЗК)	ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
---	------	--

Контроль за засвоєнням матеріалу передбаченого програмою з дисципліни «Філософія історії», набуття та поглиблення знань студентів здійснюється у формі поточного та підсумкового етапів. Поточний контроль проводиться під час вивчення тем, проведення семінарських занять. Підсумковий контроль проводиться у відповідності з навчальним планом у формі семестрового заліку.

Відповідно до освітньої програми очікувані **результати навчання** включають знання і вміння:

ПРО1	Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.
ПРО3	Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

3. Програма навчальної дисципліни

3.2. Програма курсу для заочної форми навчання

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські)	Самостійна робота
1	Історія як міф.	-	-	10
2	Роль релігії у сприйнятті історичної дійсності.	-	-	10
3	Сутність та завдання філософії історії.	1	-	10
4	Філософське осмислення історії. Класична і неklasична філософія історії.	2	2	10
5	Еволюція історичної свідомості. Основні етапи розвитку філософії історії.	1	2	10
6	Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Стадіально-формаційні типології суспільств.	1	1	10

7	Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Культурно-цивілізаційні типології суспільств.	1	1	10
8	Людина та історія. Проблема суб'єкта історичного процесу.	1	2	10
9	Сенс історії.	1	-	9
Всього за курсом		8	8	89

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№ лекції	Кількість годин	Тема лекції	Ключові питання, які розглядаються
Лекція 1	1	Сутність та завдання філософії історії.	Місце філософії історії в системі духовної культури людини і суспільства. Філософія історії як вираження філософського світогляду
Лекція 2	2	Філософське осмислення історії. Класична і некласична філософія історії.	Класична філософія історії. Некласична філософія історії. Сучасна філософія історії- перехід від некласичної до постнекласичної парадигми.
Лекція 3	1	Еволюція історичної свідомості. Основні етапи розвитку філософії історії.	Класична філософія історії. Філософсько-історична концепція Вольтера. Філософія історії Г. Гегеля. Регресистське тлумачення історії (М.Монтень, Ж.Руссо). Циклічний напрям класичної філософії історії. Історичні концепції Полібія та Сима Цяня. К.Маркс, Ф.Енгельс: вчення про суспільно-економічні формації. Некласична філософія історії.
Лекція 4	1	Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Стадіально-формаційні типології суспільств.	Проблема періодизації та структурування форм історичного процесу. Зміна парадигм історичної свідомості в некласичній філософії історії. Стадіально-формаційний підхід до періодизації історичного процесу.
Лекція 5	1	Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Культурно-цивілізаційні типології суспільств.	Культурно-цивілізаційні типології суспільств. Цивілізація та культура: історія понять, їх співвідношення. Культурно-історичні типи в концепції М.Данилевського. Твір О.Шпенглера «Присмерк Європи». Цивілізаційна концепція історії А.Тойнбі.
Лекція 6	1	Людина та історія. Проблема суб'єкта історичного процесу.	Суб'єкт історії : людина, спільнота, суспільство. Поняття «народ», «народні маси», «натопн», «еліта». Роль особистості та видатної особистості в історії. Людина як основа і рушій історії, міра її самореалізованості та мета.
Лекція 7	1	Сенс історії	Початок, мета, сенс і кінець історії як проблеми філософського аналізу. Тлумачення сенсу історії в

			класичній, некласичній та сучасній філософсько-історичній думці.
--	--	--	--

4.2. Теми і плани семінарських занять

№ семінару	Кількість годин	Тема семінару	Ключові питання, які розглядаються
Семінар 1	2	Філософія історії: сутність, етапи історичного становлення, функції.	1. Формування предмету філософії історії. Основні етапи її становлення. 2. Філософія історії та історія, філософія історії і соціальна філософія. 3. Місце філософії історії в системі духовної культури людини і суспільства
Семінар 2	2	Еволюція історичної свідомості. Основні етапи розвитку філософії історії.	1. Натуралістичний історизм античності. 2. Християнська інтерпретація історії. 3. Ідея «нової науки» про суспільство Дж. Віко. 4. Філософія історії Й. Гердера та представників французького Просвітництва. 4. Філософія історії Г. Гегеля і І. Канта
Семінар 3	1	Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Стадіально-формаційні типології суспільств.	1. Основні засади теорії історичного процесу в марксизмі. 2. Марксова формаційна теорія та її історична еволюція.
Семінар 4	1	Проблеми єдності та багатоманітності історії. Культурно-цивілізаційні типології суспільств.	1. Заперечення єдності історичного процесу (О. Шпенглер, М. Данілевський). 2. Концепція локальних цивілізацій А. Тойнбі. 3. Історичний процес як циклічна зміна типів культур (П. Сорокін).
Семінар 5	2	Людина та історія. Проблема суб'єкта історичного процесу.	1. Поняття суб'єкта історії. 2. Поняття «народ», «маса», «натовп». 3. Видатні особи в історії. Харизматичний лідер. Культ особи, вождизм: передумови та соціальні наслідки. Еліти, їх роль в історії.

5. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у відповідності з навчальним планом у формі семестрового заліку. Залік з дисципліни «Філософія історії» має на меті перевірку знань студентів з теорії і виявлення навичок застосування отриманих знань при вирішенні практичних завдань, а також навичок самостійної роботи з навчальною, науковою літературою, а також з оригінальними текстами мислителів різних епох. Залік проходить в усній формі за білетами.

5.1. Питання до заліку

1. Історична свідомість як духовне явище.
2. Основні проблеми філософії історії.
3. Еволюція предмету філософії історії.
4. Філософія історії як галузь пізнання.
5. Об'єкт і предмет філософії історії як галузі пізнання.
6. Історичний процес як об'єкт філософії історії.
7. Філософія історії та історія .
8. Функції філософії історії в духовній культурі суспільства.
9. Актуальність філософії історії.
10. Натуралістичний історизм античності.
11. Циклічні уявлення про історію в давньогрецькій міфології.
12. Формування християнської історіософії (Августин, Фома Аквінський).
13. Філософія історії Дж. Віко.
14. Філософсько-історична концепція Й.Гердера.
15. Філософсько-історичні концепції Просвітництва (Вольтер, Ж. Кондорсе, А.Тюрго).
16. Основні засади філософії історії Г. Гегеля.
17. Особливості філософсько-історичних поглядів І. Канта.
18. Основні засади теорії історичного процесу в марксизмі.
19. Ідеї раціональної організації суспільного життя (М. Вебер).
20. Філософсько-історичні погляди українських мислителів кінця XIX-початку XX ст.
21. Нова постановка проблеми про сутність історичного у філософії кінця XIX - початку XXст. (неокантіанство, філософія життя та ін.).
22. Тлумачення історії як поглиблення процесу комунікації (К. Ясперс).
23. Концепції доіндустріального, індустріального та постіндустріального суспільства (Р.Арон, У.Ростоу, Д.Белл, Е.Тоффлер, Й.Масуда).
24. Переваги та недоліки цивілізаційного підходу до розуміння історичного процесу.
25. Проблема єдності та багатоманітності історії як філософсько-історична проблема.
26. Прогресистські концепції філософії історії.
27. Формаційна теорія К.Маркса та її історична еволюція.
28. Концепція локальних цивілізацій А. Тойнбі.
29. Історичний процес як циклічна зміна типів культур (П. Сорокін).
30. Лінійні та циклічні моделі історії: основні концепції та їх методологічні засади.
31. Проблема початку і кінця історії в християнській історіософії. Провіденціалізм та есхатологія.
32. Формування ідеї природнього закону, що спрямовує діяння людей в історії (Т. Гоббс, Дж. Локк).
33. Ідея поступу у філософії історії Просвітництва.
34. Регресистські концепції спрямованості історії.
35. Проблема джерел і критеріїв суспільного прогресу.
36. Переваги та недоліки стадіально-формаційного підходу до розуміння історичного процесу.
37. Проблема «кінця історії» в новітній філософії історії (Ф. Фукуяма).
38. Морфологія історії О. Шпенглера.

39. Історичний процес як множина цивілізацій (за М. Данилевським).
40. Культура і цивілізація: взаємодія цих історичних форм за О. Шпенглером.
41. Філософія історії Ш.-Л. Монтеск'є.
42. Філософія історії Ж.Ж.Руссо.
43. «Ідея історії» Р.Колінгвуда: проблеми історичного знання і пізнання.
44. Німецька класична філософія про місце і роль людини в історії.
45. Марксизм про рушійні сили історії .
46. Поняття “народ”, “маси”, “еліта” в сучасних філософсько-історичних концепціях.
47. «Повстання мас» як проблема історії ХХ ст.(Х.-Ортега-і-Гассет).
48. Смысл історії як філософсько-світоглядна проблема.
49. Класика та сучасність: два підходи до смислу історії.
50. М. Бердяєв про смисл історії.
51. «Злиденність історицизму» : проблеми смислу історії за К.Поппером.
52. Екзистенціалізм про «витоки» та «мету» історії (К. Ясперс та ін).
53. Проблема свободи історичного вибору та відповідальності людини перед історією в сучасну епоху.
54. Синергетичний поворот у постнекласичній філософії історії.
55. Особливості сучасного історичного дискурсу.
56. Концепція «зіткнення цивілізацій» С.Хантінгтона.
57. Герменевтична філософія історії (В.Дільтей, Е.Гуссерль, Г.Гадамер, П.Рікьор).
58. Інтерпретація історичної реальності в сучасній німецькій практичній філософії (Ю.Хабермас, К.Апель, Н.Луман,Х.Йонас).
59. «Третя хвиля» Е.Тоффлера: наука і техніка як рушійні сили історії.
60. «Третя хвиля» Е.Тоффлера: риси майбутнього.

5.2. Зразок 0 залікового білету (з зазначенням максимальної кількості балів за кожне питання)

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

Чорноморський національний університет ім. П.Могили
Рівень вищої освіти – другий(магістерський)

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»
Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Навчальна дисципліна
ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

1. Історична свідомість як духовне явище. (15б.).
2. «Злиденність історицизму» : проблеми смислу історії (К.Поппер) (15б.).

*Затверджено на засіданні кафедри соціології та політології.
Протокол № ___ від «___» 20__ року.*

Завідувач кафедри
Підготувала

Т.В. Лушагіна
Л.В. Броннікова

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

6.1. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ РОБОТИ ТА ФОРМАМИ КОНТРОЛЮ

- оцінювання підготовки студентів до аудиторних занять та засвоєння теоретичного матеріалу (відповіді на семінарах) – 40 балів
- підсумкова контрольна робота – 30 балів
- Разом – 70 балів

Опитування на групових заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння студентів самостійно опрацьовувати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 10 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

Оцінка 8-10 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 5-7 балів ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 2-4 бали ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-1 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- студент не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи:

30 балів - в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час письмової відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань.

20 балів - достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час письмової відповіді, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

10 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час письмової відповіді, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.

№	Вид контролю	Максимальна кількість балів	Термін виконання
1.	Підсумкове індивідуальне завдання (варіанти та вказівки до написання – у Moodle)	3 питання x 10 б.=30 б.	До початку сесії
2.	Відповіді на семінарах (4 x 10 б)	40	Протягом триместру
3.	Залік	30	Сесія
	Всього	100	

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. – К., 1996.
2. Бойченко І. Філософія історії: Підручник. – Х., 2006.
3. Практикум з філософії: Навчальний посібник. За ред. В.Л. Петрусенка. – Львів, 2003.
4. Філософія. Підручник (Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г.). – К., 2001.
5. Історія філософії. Підручник (Бичко І.В., Бичко А.К., Табачковський В.Г.). – К., 2001.
6. Кримський С. Під сигнатурою Софії. – К., 2008.
7. Огородник І., Огородник В. Історія філософської думки в Україні. – К., 1999.
8. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. – К., 1996.
9. Тойнбі А. Дослідження історії. Скорочена версія томів 1-6. У 2-х томах. – К., 1995.

7.2. Додаткові:

1. Spengler O. Decline of the West: Volume I, Form and Actuality <https://www.scribd.com/doc/4654238/>
2. Тоффлер Е.Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. — Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. — 480 с.
3. Колінгвуд Р. Ідея історії. – К., 1996.
4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992.

7.3. Інформаційні ресурси

1. Інститут філософії НАН України: <https://filosof.com.ua/>